

Kitap Tanıtmalar :

Jürgen Seeher (editör), *Ergebnisse der Grabungen an den Ostteichen und am mittleren Büyükkale-Nordwesthang in den Jahren 1996-2002*, Boğazköy-Berichte 8, Mainz, 2006, Verlag Philipp von Zabern, 1-163 sayfa, ISBN 3-8053-3649-7

Boğazköy Raporları, Hitit başkenti Hattuşa'nın tarihiyle ilgili yayınlar arasında özel bir yer alır. Diğer monograflar ve özel çalışmalardan farklı olarak, bu raporlar, kitap formatında yerleşmedeki en son çalışmalar üzerine yazılan makaleleri içerir; 19. yüzyılın sonlarından itibaren Hattuşa'daki arkeolojik araştırmaları yönetmiş bilim adamları arasında en saygın isimlerden biri olan Kurt Bittel'in de 1938, Berichte Nr. 2'de belirttiği gibi "tamamlanmış araştırmaları tek, çok karmaşık olmayan sayılarla zamanında aktarmak" için yayınlanmışlardır [bkz. K. Bittel – R. Naumann, Neu Untersuchungen hethitischer Architekturen, Abhandlungen der Preußischen Akademie der Wissenschaften. Jahrgang 1938. Phil. –hist. Klasse Nr. 1 (Berlin 1938)].

Bununla birlikte, Kurt Bittel'in, 1979'a kadar kazılardan ele geçen buluntular'ından sonra [bkz. K. Bittel (ed.) Funde aus den Grabungen bis 1979. Boğazköy-Berichte 6 (Berlin 1984)] A. Von den Driesch ve N. Pöllath'ın 2004'teki Hattuşa'da Büyükkaya'daki prehistorik evcil hayvanlar ve avlanma üzerinde çalışmasıyla başlayan [bkz. A. Von den Driesch-N. Pöllath, Vor-und Frühgeschichtliche Nutztierhaltung und Jagd auf Büyükkaya in Boğazköy-Hattusa, Zentralanatolien (Mainz 2004)] Bu serilerin yeniden yayınlanmasını sağlayan Jürgen Seeher'i açıkça takdir etmek gerekir. 1935'den 1984'e kadar yayınlanan önceki sayıların havasına sahip, yeni raporlar yine Büyükkale'nin Demir Çağı yerleşmesinin mimarisinden glytik çalışmalarına uzanan çok geniş sayıda başlıkları içerir. Ancak bu kitabın ana maddeleri, Jürgen Seeher'in kendi yazdığı makalelerinde Hitit başkentindeki toplum ekonomisinin önemli bir parçası olan iki Bronz çağı anıtıdır. S. 1-41'de, Oberstadt'daki yapay, Doğu Gölleri'nin (Ostteiche) olduğu tabakada 1996 ve 1998 arasında kazılarda açığa çıkartılan arkeolojik özellikler anlatılır. S. 43-84 aynı derecede ilginç olan Hitit ekonomik tarihine adanmıştır (Büyükkale'nin kuzeybatısındaki eski şehir duvarının yakınındaki Eski Hitit tahıl depo kompleksi). Geriye kalan makaleler bu iki ana özellikle bağlantılı olan buluntular ve özellikleri tartışır.

Merkezi 'Oberstand' tapınak bölgesinin güneybatısındaki 'Güney Rezervuarları' ve aynı tapınak yerindeki iki su havuzuna (hepsi birlikte daha küçük bir kapasiteye sahip) eklenen yeni bir göl kompleksinin yayını, şüphesiz çok değerli bir çabadır, ayrıca toplum ekonomisiyle ilgili böyle yapılar Kuşaklı-Sarissa gibi taşra merkezlerinden de bilinir [bkz. A. Hüser, Hethitische Anlagen zur Wasserversorgung und Entsorgung. Kuşaklı-Sarissa Bd. 3 (Rahden/Westph. 2007)]. 90'ların başında Peter Neve'yle başlatılan ilk test sondajlarına konu olmuş, Sarkale'nin doğusundaki bu kompleks, günümüzde jeofizik survey ve kazılarla iyice incelenmiştir. Son aktivite raporu, bu su rezervuarlarının çeşitli yapı katlarıyla (özellikle s. 15-19) ilgili tam bir açıklama, mühendislik detayları üzerine düşünceler (s. 19-21) ve Doğu Göllerin tamamıyla ilgili

tecrübesel bir sunumu (s. 21-23) oluşturur. Jürgen Seeher'in, baraj taşması riskini azaltmak için bir önlem olduğunu düşündüğü iki bölüme ayrılmış yapısıyla bu anıtın kullanım amacı gündelik yaşam içindir. Bununla birlikte, göllerin kuzey kenarındaki minyatür vazoların keşfi bazı ritüel aktiviteleri gösteriyor olmalıdır (s. 22).

Bu sayının ikinci ana çalışması antik bir yangın felaketinde kısmen yıkılan ve hafir tarafından yağma ve kötü hasat mevsimleri gibi beklenmeyen acil durumlara karşı uzun dönemli bir depo olarak kullanıldığı düşünülen 32 adet tek tek depo odaları olan Eski Hitit yer altı tahıl depo yapılarının açık bir sunumudur (s. 81-83). Araştırma tarihi, stratigrafi ve kronolojisi özellikler beklendiği gibidir, fakat özellikle şeklinin rekonstrüksiyonu ve depo kapasitesi üzerine bölümler, İmparatorluk dönemi öncesi Hattuşa'nın toplum ekonomisi üzerine tartışmalar için özellikle büyük öneme sahiptir.

Hermann Genz'in yazdığı üçüncü en uzun yayın (s. 98-158), Hitit tahıl deposu üzerine yayılan Büyükkale'nin kuzeybatı yamacındaki iki tabakalı Demir Çağı yerleşmesiyle ilgilidir. Stratigrafi ve mimari fotoğraflarla, seramikler ve küçük buluntular çizimlerle gösterilmiştir; bazı önemli seramik ve madeni buluntuların ayrıca fotoğrafları da vardır). Geç Demir Çağı tabakalarının artefakt örnekleri arasında en ilgi çekici buluntu, kaynakla birleştirilmiş iki ayrı parçadan oluşan, ense ve yanak kısmı korunmuş demir bir miğferdir (s. 126; s. 131 şek. 26,2). Bu miğfer, (Orta) Anadolu Demir çağıının iyi korunmuş zırhları arasında çok bilinmeyen bir örnektir. Bu buluntu başka yerlerde yayınlanmıştır [bkz. J. Seeher/A. Baykal-Seeher, *Dann barg er das Haupt in des Helmes ehernen Schirm*". Ein eisenzeitlicher Helm aus Boğazköy. In: T. Korkut (ed.) *Anadolu'da Doğdu. 60 yaşında Fahri Işık'a Armağan (İstanbul 2004)*], bu yüzden bu sayıda bununla ilgili yorumlar Demir çağı buluntular kataloğunda kısa bir girişle sınırlıdır (s. 126).

Ayşe Baykal-Seeher'in yayını (1998 ve 2000 arasında bulunan Demir Çağı öncesi küçük buluntular (s. 85-94), Hermann Genz'in yayınladığı Demir çağı malzemesine dokunmadan aynı yerden gelen buluntuları anlatır. Taş, kil ve madeni buluntuların büyük bir kısmı, Geç Bronz Çağına tarihlenebilir, geriye kalan az sayıda artefaktlar üzerine güvenli bir kronolojik teşhis konulamaz.

Mühürler (Büyükkale'nin kuzeybatı yamacının ortasındaki kazılarda ele geçen Hitit damgası mühürleri ve bullalar) filolojist Suzanne Herbordt tarafından yayınlanmıştır. Tarihi bir öneme sahip, hâlâ Antik orientalistler arasında bir tartışma konusu olan bağlantısı ya erken Tudhaliya 1 ya da geç (TUR) Tudhaliya ile ilgili olan Duthaliya, büyük kral, Kantuzili'nin oğlu isminin üzerinde yazılı olduğu bir bir mühür baskısıdır (s. 95).

Raporlar aynı bölgedeki Demir çağı sonrası mezarlar üzerine kısa bir makaleyle son bulur (J. Seeher, S. 159-161).

"Doğu Gölleri" kazılarıyla bağlantılı diğer araştırmalar aynı derecede kapsamlı bir şekilde sunulmuştur: Doğu Gölleri'nin kazılmış bölgelerinden ele geçen Hitit gliptiği (S. Herbordt, s. 24-25), su rezervuarları üzerindeki Demir çağı yerleşmesi (H. Genz, s. 26-38) ve aynı bölgeden bazı Demir çağı sonrası özellikler (J. Seeher, s. 39-42) üzerine yazılmış makaleler,

mümkün olduğu kadar çok bilgi vermeye çalışır. Özellikle ilginç olan konular, Demir çağı sakinlerinin Cimmerian saldırılarından dolayı tamamen Südburg surlarının gerisine çekilmiş olduğu düşüncesinin aksine bir delil olan, "Südburg"un çağdaş surlarının dışına genişleyen Geç Demir Çağı yerel yapılarıdır (s. 31-32).

Fotoğraflar ve çizimlerin kalitesi çok iyidir ve ekli planlar kendi ölçülerinde şehir duvarı yakınındaki Bronz Çağı ve Bronz Çağı sonrası aktiviteleri daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Sonuç olarak, eleştirilen kitap, 100 yıllık araştırma tarihine rağmen hâlâ açığa çıkartılmamış sırları içinde barındıran Hattuşa'nın değişen Bronz ve Demir çağı tarihini açığa çıkartmayı amaçlayan mükemmel yayınlar arasında diğer bir ölçüt olarak değerlendirilebilir. Bu kitap delillerden bir diğerini ortaya koymuştur.

THOMAS ZIMMERMANN

